

Մ Ի Շ Լ Է

Գաղղիոյ այժմու մեծանուն մատենագիրներէն մէկն է Ժիւլ Միշլէ՝ քաղաքագէտ, փիլիսոփան ու ճարտասան պատմագիրը։ Ծնած է ի Փարիզ 1798-ին, եւ 23 տարեկան ժամանակէն վարժապետ եղած է պատմութեան եւ փիլիսոփայութեան։ 1826-ին Հրատարակեց իւր առաջին գրուածքը, որ էր «Ժամանակակից ցուցակք արդի պատմութեան» ըստածը. որով անունը շատ մեծցաւ։ Թագաւորական դիւանին պատմական մասին գլուխ լինելու պաշտօնը շատ ուսումնականներու ցանկաւի էր. 1850-ին յեղափոխութեամբը Միշլէն այն պաշտօնը ձեռք ձգեց, Կիլոյին հետ բարեկամացաւ, եւ Լուի-Ֆիլիպի թագաւորին ազջկանը՝ պատմութեան դասատու գրուեցաւ։ Այնուհետեւ շատ մը պատմական գրքեր Հրատարակեց՝ մէկը քան զմէկաւր նշանաւոր. 1858-ին Գաղղիոյ վարժարանին մէջ (Collège de France) վարժապետ պատմական ուսմանց եղաւ, բարոյական դիտութեանց ձեմարանին ալ անդամ։

Միշլէին դասախօսութիւնները այնպէս աւնուանի էին որ Փարիզացիք վաղող վաղողի կլինէին մօտիկ ընելու, մանաւանդ երիտասարդները. վասն զի Միշլէն զարմանալի ճարտասանութեամբ ուսուցանողական սկզբունքները կապշտպանէր ու կքարոզէր, մէկ կողմանէ ալ սաստիկ եռանդով Յիսուսեանց գէմկկրոււրտէր։ Թէպէտ ասով շատ թշնամիներ հանեց իրեն դէմ, բայց երեք հատոր գրքով պատերազմեցաւ նաեւ նոցա հետ, եւ կարելի է ըսել թէ ինքը առանց անոր ալ յաղթող ելած էր. վասն զի Յիսուսեանք Գաղղիայէն այն ժամանակները նոր վերցուեր էին։

1847-ին Հրատարակեց «Պատմութիւն Յեղափոխութեան» անունով գրքին առաջին հատորը (որ յետոյ 6 հատոր եղաւ). իսկ յաջորդ տարին յանձն չառաւ հասարակապետական խորհրդարանին մէջ երեսփոխանի

պաշտօնը, պատճառ բերելով իւր պատմագրական աշխատութիւնները։ Եւ որովհետեւ Գաղղիոյ վարժարանին մէջ դարձեալ առաջ կտանէր տաք տաք իւր ուսուցանողական համարձակ քարոզութիւնները, տէրութիւնը 1851-ին արգիլեց նորա դասախօսութիւնը. յաջորդ տարին ինքը Հրատարեցաւ նաեւ դիւանապետութեան պաշտօնէն, ու ամէն բանէ քաշուած, ամէն կողմանէ դառնացած, սկսաւ աւելի ջանքով իւր գրուածքներուն զբաղիլ։ 1856-ին հանեց «Թռչուն» անունով գիրքը, եւ 1857-ին «Միջատը», երկուքն ալ զարգարուն ու իմաստալից սծով գրուածքնական պատմութիւնք թռչնոց եւ միջատաց, որ բիւրաւոր օրինակներով տպուեցան ու ծախուեցան։

Միշլէն իբրեւ պատմագիր՝ անուանի է իւր փիլիսոփայական մտածմունքներովը, եւ ընդհանրապէս պատմած բաներուն մէջ ոչ այնչափ այս կամ այն մարդուն ըրած գործերուն կնայի՝ որչափ մարդկային ընկերութեան վիճակին։ Զգացմանցը կողմանէ ալ սաստիկ մարդասէր բարք կցուցնէ ամէն բանի մէջ, եւ միաբը դրած լինելով որ ուսուցանողական կառավարութեամբ մարդուս իրաւունքները աւելի կապշտպանուին՝ անոր ջերմ կուռկցութիւն կընէ միշտ։ Շատ վարպետ է նկարագրական սծի, եւ զարգարուն պատմագրութեան. բայց այլանդակ մտածմունքներն ու անտեղի ենթագրութիւններն ալ խիստ շատ են. ուստի նորա գրուածքները հաւնելով կարգացողները աչքերնուն առջեւը պիտի ունենան անդադար նաեւ այս բանս, որպէս զի ենթագրութիւնն ու կարծիքը ճշմարտութեան տեղ չդնեն ու չխաբուին։

Յաջորդ թերթին մէջ Թոյուն ըստած գրքէն հատուած մը կթարգմանեմք՝ նորա ոճոյն մէկ ճաշակը տալու մտքով։

Միլե.